

Sisäministeriölle

Oikeusministeriön lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi poliisilain 9 luvun 1 ja 10 §:n muuttamisesta ja eräistä siihen liittyvistä laeista

Yleisiä huomioita

Esitysluonnoksella ehdotetaan lisättäväksi poliisilakiin säännös poliisin virka-avun maksullisuudesta ja sääntely tilanteista, joissa virka-apu on tästä huolimatta maksutonta. Esityksen osana ehdotetaan kumottavaksi lakia eräiden poliisin virka-apukustannusten korvaamisesta (259/1956). Esityksen tarkoitus olisi erityisesti selkeyttää lainsäädännön nykytilaa. Esityksellä on tarkoitus pitäytyä nykytilan mukaisessa sääntelyssä sen osalta, mitkä virka-aputehtävät ovat maksuttomia. Esitysluonnoksen mukaisella sääntelyllä ei puututtaisi virka-avun pyytämistä koskevaan sääntelyyn eikä virka-apuna annettavan avun sisältöä koskevaan sääntelyyn.

Esitysluonnoksen sivulla 12 todetaan, että lastensuojelua koskevasta virka-avusta peritään tällä hetkellä maksua ja ehdotuksella oikeustilaa muutettaisiin siten, että jatkossa lastensuojelua koskeva virka-apu olisi maksutonta. Ehdotusta perustellaan asianmukaisesti sillä, että se olisi lasten oikeuksien turvaamisen kannalta perusteltua. Oikeusministeriö pitää asiaa koskevia perusteluja asianmukaisina.

Ehdotukseen liittyy 8 lakiehdotusta tilanteista, joissa poliisin antama virka-apu säädetään sen pyytäjälle maksuttomaksi. Esitysluonnoksen sivulla 19 todetaan, että virka-apua koskevia säännöksiä eri laeissa on yli 190. Esitysluonnoksessa olevat tilanteet virka-avun maksuttomuudesta liittyvät esimerkiksi sosiaalihuoltoon ja lastensuojeluun. Esitysluonnoksessa on kuvattu asianmukaisesti, että osassa ehdotuksista on kyse erityisesti perustuslain 22 §:n mukaisen perusoikeuksien turvaamisvelvollisuuden toteuttamisesta.

Maksun perimättä jättämistä koskevasta säännösehdoituksesta

Poliisilakia 9 luvun 1 §:ää koskevan pykäläehdotuksen säännöskohtaisissa perusteluissa kuvattaisiin poliisin virka-apua ja sen maksullisuutta. Perusteluissa todetaan, että

- ”Maksu voitaisiin kuitenkin jättää yksityiseltä henkilöltä perittämättä, jos se on perusteltua sosiaalisista, taloudellisista tai muihin näihin verrattavista henkilökohtaisista syistä. Virka-avun pyytäjän olisi ilmoitettava syystä pyytäessään poliisilta virka-apua. Tällainen tilanne

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Oikeusministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

olisi esimerkiksi virka-apu lähisuhdeväkivallan uhrille, jolla väkivallan uhka on konkreettinen tai ikääntyneelle henkilölle, jolla on toimeentulovaikeuksia.”

Kun kyse on tilanteesta, jossa henkilön on itse osattava vedota maksuttomuuden perusteisiin mahdollisesti kiireellisessä tai muuten vaikeassa tilanteessa, on tärkeää pitää huolta siitä, ettei esimerkiksi henkilön mahdollinen puutteellinen kielitaito, vähemmistöön kuuluminen tai henkilöllä olevat ikään, terveydentilaan tai vammaisuuteen liittyvät rajoitteet tai ominaisuudet tai se, ettei hän tunne lain sisältöä johda siihen, että hänen oikeutensa maksuttomuuteen ei toteudu. Oikeusministeriö painottaa, että näissä tilanteissa on harkintaa tehdessä ja henkilön antamaa selvitystä vastaanotettaessa tärkeää huolehtia perus- ja ihmisoikeuksista ja erityisesti tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Jatkovalmistelussa on harkittava, tulisiko arviointia näiden edellytysten olemassaolosta tehdä joillain edellytyksillä viran puolesta, vaikka yksityinen henkilö ei olisi osannut vedota tähän.

Oikaisuvaatimusta koskevasta säännöksestä

Poliisilain 9 luvun 1 §:ää koskevan säännösehdotuksen mukaan ”Virka-avun maksullisuutta koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa (434/2003) säädetään.” Ilmaisua ”siten kuin” on pyritty lakikielessä välttämään, koska ilmaisun luonne ei ole yksiselitteinen, kts. tarkemmin lainkirjoittajan opas luku 12.2.2.6. Jatkovalmistelussa on syytä arvioida, voisiko kyseisen säännöksen luonnetta selkiyttää jollain lainkirjoittajan oppaan mainitussa luvussa esitetyllä tavalla.

Asetuksenantovaltuudesta

Esitysluonnoksen sivulla 26 on arvioitu LE 1:n asetuksenantovaltuutta asetuksenantotason kannalta. Perustuslain 80 §:n mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Asetuksenantovaltuuden säätämisyjärjestysperusteluja olisi perusteltua täsmentää siten, että se on asianmukainen sen osalta, että yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista virka-apuasioissa säädetään laissa. Ilmeisesti käytännössä 1. lakiehdotuksen 9 luvun 1 §:n olisi tarkoitus olla säännös, joka säätää yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista virka-avun maksua koskien.

Ehdotuksen mukaan sisäministeriön asetuksella voitaisiin säätää virka-avusta perittävän maksun suuruudesta. Esitysluonnoksen 1. lakiehdotuksen 9 luvun 1 §:n mukaan maksun suuruus määritetään siitä aiheutuvien kustannusten perusteella. Koska asetuksenantovaltuutta ei ole perusteltu tarkemmin, jää esityksessä tällä hetkellä jossain määrin epäselväksi, mistä tarkalleen ottaen asetuksella säädettäisiin. Esitysluonnoksen sivulla 20 on kuvattu, että 9 luvun 1 §:n mukaan”--- maksu määräytyisi kokonaiskustannusten perusteella. Maksun suuruus riippuisi muun muassa siitä, kuinka paljon aikaa virka-aputehtävään kuluisi, miten paljon virka-aputehtävä vaatisi henkilöresursseja eli poliisimiehiä ja käytettäisiinkö virka-aputehtävässä ajoneuvoa.” Jatkovalmistelussa olisi perusteltua arvioida, voisiko asetuksenantovaltuutta selventää kuvaamalla, mistä tarkalleen ottaen asetus annettaisiin.

Säätämisyjärjestyskannanotto

Säätämisyjärjestysperusteluissa s. 26 todetaan johtopäätöksenä, että ” Ehdotetut lait eivät ole perustuslaillisesti ongelmallisia.” Oikeusministeriö kiinnittää huomiota, että säätämisyjärjestysperustelujen päätteeksi tulisi olla nimenomainen kannanotto joko siitä, että esitys olisi säädettävissä ns. tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä tai että esitys tulisi säätää perustuslain 73 §:n mukaisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Esitysluonnoksessa ilmaistu

kannanotto siitä, että ehdotetut lait eivät olisi perustuslaillisesti ongelmallisia ei sisällä vielä riittävää kannanottoa säätämisyjärjestyksestä. Esimerkiksi tavallinen muotoilu säätämisyjärjestyksekannanotosta on hallituksen esityksen laatimisohjeiden luvussa IV.12 muotoiltu seuraavasti ”*Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.*” Oikeusministeriö katsoo, että jatkovalmistelussa esitykseen tulisi lisätä nimenomainen säätämisyjärjestystä koskeva kannanotto.

Tietojen luovutusta koskeva säännösehdotus

Esitysluonnoksen 2. lakiehdotuksessa esitetään, että lain 22 §:n 3 momenttiin lisättäisiin nimenomainen maininta, että virka-avun antajan tulee salassapitovelvollisuuden estämättä ilmaista hyvinvointialueen lisäksi hyvinvointialueen sosiaalihuollon viranomaiselle virka-aputehtävän edellyttämät tiedot. Ehdotusta perustellaan pykäläehdotuksen säännöskohtaisissa perusteluissa teknisenä tarkennuksena: ”Pykälän 3 momenttia ehdotetaan tarkennettavaksi 2 momentin muutoksen vuoksi siten, että hyvinvointialueen sosiaalihuollon viranomaisella olisi oikeus saada virka-aputehtävän edellyttämät tiedot.” Jatkovalmistelussa on arvioida, tulisiko perusteluihin täsmentää, poikkeako tämä ehdotettu tiedonluovutusosoikeus sisällöllisesti kyseisen pykälän sisältämästä tietojen vai onko tietojen luovutusosoikeus laajuudeltaan saman sisältöinen. Kaiken kaikkiaan ehdotetun 3 momentin tiedonsaantioikeutta koskeva sääntely, olkoonkin että se pitkälti perustuu voimassa olevaan lakiin, vaikuttaa olevan valtiosääntöisesti merkityksellisellä tavalla sisällöllisesti epäselvä ja väljä. Jatkovalmistelussa tulee arvioida tarvetta säätää tiedonsaantioikeudesta nykyistä täsmällisemmin.

Rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvät säädökset

Kuten esitysluonnoksessa todetaan, poliisin antaman virka-avun maksullisuudesta säädetään poliisin suoritteiden maksullisuudesta vuonna 2022 annetussa sisäministeriön asetuksessa (1191/2021). Asetuksen 6 §:n mukaan poliisin virka-avussa on kyse julkisoikeudellisesta suoritteesta, josta poliisi perii maksun. Maksua ei peritä kuitenkaan muun muassa rangaistuksen täytäntöönpanoa koskeviin asioihin liittyvästä virka-avusta.

Esityksen lakiehdotukset 4 - 9 liittyvät rangaistuksen täytäntöönpanoon. Lakiehdotusten mukaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä olisi oikeus saada virkatehtävänsä suorittamiseksi poliisilta virka-apua maksutta. Asiantila ei näin ollen muuttuisi eikä lainmuutoksilla siten olisi vaikutusta poliisin rangaistusten täytäntöönpanoa koskevan virka-avun maksuttomuuteen. Maksuttomuus on perusteltua esityksessä esiin tuoduin perustein.

Ulosottoa koskeva säännösehdotus

Esityksessä ehdotetaan, että poliisi antaisi ulosottomiehelle virka-apua ulosottokaareissa säädetyissä tilanteissa maksutta. Ehdotus on kannatettava ja vastaa vallitsevaa oikeustilaa. Ehdotettua ulosottokaaren 3 luvun 108 §:n 3 momentin sanamuotoa ehdotetaan kuitenkin tarkennettavaksi siten, että siinä todettaisiin, että *poliisin antama virka-apu on maksutonta* mainitsematta erikseen, että virka-apua annetaan ulosottomiehelle ja ulosottoylitarkastajalle. Ulosottokaaren 3 luvun 108 §:n 2 momentissa säädetään ulosottoviranomaisten toimivallanjaosta virka-avun pyytämisessä. Virka-avun maksuttomuutta koskevassa 3 momentissa ei ole tarpeen toistaa virka-avun pyytäjää. Sanamuoto, jossa maksuttoman virka-avun saajana mainitaan ulosottomies ja ulosottoylitarkastaja, on ongelmallinen, koska ulosottomies -termillä tarkoitetaan ulosottokaaren 1 luvun 7 §:n 1 momentin nojalla myös ulosottoylitarkastajaa.

Osastopäällikön sijainen, yksikönpäällikkö

Timo Makkonen

Lainsäädäntöneuvos

Lauri Koskentausta

VN/23284/2021-OM-48

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: